

Okkupasjonshistorie 16/1 - 1951

Landssvikanordningens tilblivelse

Av professor Wilhelm Keilhau

100200

Siden mine artikler i vinter mot Johan Scharffenberg mottar jeg stadig forbitrede brev fra mer eller mindre nazistiske beundrere av overlegen. De fleste av brevene er naturligvis anonyme. I den senere tid er der rundt omkring i lokalpressen kommet innlegg av samme karakter. Felles både for brevene og avisartiklene er den påstand at det er meg som er «opphavsmann» eller iallfall «fadder» til landssvikanordningen. Det er tydelig nok denne påstand som gir grunnlaget for bitterheten. Da jeg nu begynner å bli litt lei av å få dette servert om og om igjen og da min taushet kan tolkes som erkjennelse av at påstanden er riktig, må jeg få lov til her i Aftenposten å forklare sammenhengen.

1. Som krigsadvokat for de norske styrker i Storbritannia rettet jeg 10. januar 1941 en henvendelse til den norske regjering med forslag til en rekke nye straffebestemmelser mot forskjellig slags bistand til okkupasjonsmakten. Min begrunnelse gikk ut på at de paragrafer i straffeloven som handlet om forræderi, var avfattet i så alminnelige vendinger at de ikke ga tilstrekkelig veiledning for alle de mennesker i Norge som på den tid var i tvil om hvor grensen gikk mellom rettsstridig og rettsmedholdelig opptreden. Jeg hevdet derfor at det ville være på sin plass å gi en provisorisk anordning som oppregnet de viktigste rettsstridige handlinger som okkupasjonsmakten kunne friste svake sjeler til å begå, idet jeg mente at de nye straffebud burde søkes spredt over hele Norge i størst mulig utstrekning for således å påvirke opinionen og virke «generalprevenerende».

Min henvendelse førte til at Regjeringen oppnevnte en straffelovkomité, som den 5. desember 1941 avga sin innstilling. Jeg var formann i denne komité.

De andre medlemmer av den fant at min plan om forsøk på fullstendig oppregning av rettsstridige bistandshandlinger ville avvike for meget fra de vanlige prinsipper for

norsk straffelovgivning. Vi ble dog enige om å foreslå at medlemskap i NS og andre uttrykkelig kjennetegnedede nazilorganisasjoner skulle gjøres straffbart. Når jeg for mitt vedkommende var med på å fremsette dette forslag, skjedde det ut fra den oppfatning at det blotte medlemskap i NS ikke kunne rammes av straffelovens alminnelige bestemmelser.

Imidlertid fikk jeg flertall i komiteen for følgende tilleggsforslag: «Straff etter denne bestemmelse kommer dog ikke til anvendelse for den som innen to måneder etterat denne anordning er trådt i kraft melder seg ut eller som innen samme frist tilbakekaller søknad om innmeldelse.»

Dette forslag kom ikke inn i den provisoriske anordning om straffbarhet av medlemskap i nazistiske organisasjoner som Regjeringen ga 22. januar 1942.

2. Utkastet til landssvikanordningen ble skrevet i Norge og sendt til Regjeringen i London over Stockholm. Da forslaget nådde Regjeringen utpå sommeren 1944, oppholdt jeg meg i De forente stater som formann i den norske penge-delegasjon. Jeg ble derfor ikke med i den komité som Regjeringen oppnevnte til behandling av utkastet. Da jeg kom tilbake, var komiteens arbeid så langt fremskredet at sjefen for Justisdepartementet, statsråd Terje Wold, ikke fant det hensiktsmessig å oppnevne meg som nytt medlem. Jeg kom således ikke til å ta del i behandlingen av utkastet til landssvikanordningen, og jeg fikk ikke kjennskap til noen av dennes bestemmelser før etterat komiteens arbeid var avsluttet.

3. Landssvikanordningen (eller komiteens forslag til den; jeg husker ikke om det var selve anordningen eller forslaget) ble behandlet på et møte i den norske juristforening som høsten 1944 var blitt stiftet i London. På dette møte gjorde jeg gjeldende at landssvikanordningen reelt, om ikke formelt, var i strid med Grunnlovens § 97, idet den temmelig sikkert ville gi anledning til påtale av en rekke småforbrytelser som ikke ville bli påtalt dersom forholdet bare skulle søkes rammet etter den alminnelige borgerlige straffelov. Da en yngre taler svarte meg med noen ord om at Grunnlovens § 97, som forbyr å gi lover tilbakevirkende kraft, var «en gammel klisjé», svarte jeg at denne «gamle klisjé» ga et presist uttrykk for et bærende prinsipp i enhver rettsstat. Til støtte for denne oppfatning påberopte jeg meg særlig den store tyske arbeiderfører Ferdinand Lasalle, idet jeg henviste til hans ypperlige behandling av emnet i innledningen til hans hovedverk om de ervervede rettigheters system.

Det er ikke min hensikt med disse linjer å ville reise noen ny debatt om landssvikanordningen. Men i lengden finner jeg det sjenerende å bli utlagt som opphavsmannen til en anordning som jeg ikke var med på å lage og som jeg ikke var enig i.

Wilhelm Keilhau.